

Egyszikű trópusi gyümölcstermő növények jelentősége (FAOSTAT 2014)

	termés (M t)	felület (M ha)	átlag (t/ha)	friss export ('13) (M t)
Banán	114	5,4	21,1	20,1(19%)
Főzőbanán	31	4,5	6,8	0,9 (2,2%)
Ananász	25	1,0	24,9	3,4 (15%)
Datolya	7,6	1,1	6,7	0,8 (11%)
Kókusz	60	11,9	5,1	0,6 (1,0%)

Származás, fajták

- **Rendszertan:** Musaceae
- **M. acuminata**, **M. balbisiana**, **M. x paradisiaca**, (**M. acuminata** x **M. balbisiana**)
- **Körzet:** Malájzia – Új-Guinea
- **Fajták:** di, tri és tetraploidok
- desszertbanánok AA v. AAA; főzőbanánok AAB, ABB, BBB
- (Gros Michel), Cavendish (AAA)

Környezeti igény

- **Fény:** fényigényes, nappalközömbös
- **Hőmérséklet:** $T_{opt} = 20-30\text{ °C}$ (27°C), növekedési küszöbök 10°C és 38°C, hidegkár 6°C alatt
- **Víz:** 2000 mm, páratart. min. 70%
- **Tápanyag:** erős K túlsúly
- erős szelet nem szereti

Banán (*Musa x paradisiaca*)

Jelentőség, felhasználás

- a legfontosabb trópusi gyümölcsféle; export, alapélelmiszer
- 30. szélességek között
- gyümölcs, keményítőforrás, liszt, (sör), takarmány, (zöltség)
- jelentős cukor- (20-25%) ill. keményítőtartalom (akár 40%)
- korszerű tápláléknak számít

Morfológia

- 2-9 méteres évelő lágyszárú növény
- **Gyökér:** rizóma, járulékos gyökérzet
- **Szár:** levélhüvelyek alkotta álszár
- **Levél:** nagy, vízpazarló
- levelek száma \leftrightarrow termés mennyisége
- **Virágzat:** 0.5-1.5 m-es összetett füzér
- nő, hermafrodita és hím virágok külön örvökben
- **Termés:** összetett terméságazatban partenokarp álbogyó
- érés 85-110 (210) nap; keményítő cukor átalakulás

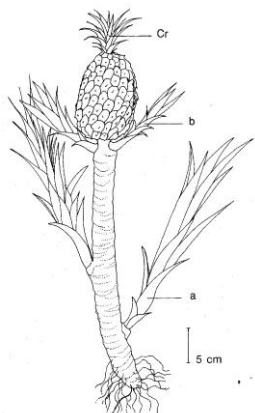
Termesztés

- **Szaporítás:** sarjakkal (rizóma hajtással), mikroszaporítás
- **Telepítés:** ápr.-jún., 1000-3000 db/ha, élettartam 3-6 ciklus azaz 2.5-5 év
- 1 ciklus sarjtól álszár levágásáig tart
- **Ápolás:** felesleges sarjak, hím virágok, öreg levelek eltávolítása; virágzatokra műanyag zsák
- **Betakarítás:** technológiai érettségben 6-12 hónapos kortól; átlag 20 t/ha de 60 t/ha is lehet
- **Post-harvest:** tárolás 13-14°C-on, kontrollált érlelés (100 ppm etilén 24 óráig)

Ananász (*Ananas comosus*)

Jelentőség, felhasználás

- fontos export gyümölcsnövény (feldolgozva is)
- trópusokon (szubtrópusokon) szinte mindenhol
- gyümölcs, üdítőital, takarmány
- akár 12-15% cukor; sav; vitaminok; bromelain

Környezeti igény

- **Fény:** terméstömeg \leftrightarrow besugárzás
- **Hőmérséklet:** $T_{opt} = 20-30^{\circ}\text{C}$, kis hőingadozás, $7-10^{\circ}\text{C}$ alatt hidegsérülés
- **Víz:** 1000-1500 mm, a párás klímát kedveli, szárazságot kicsit tűri
- **Talaj:** $\text{pH}_{opt.} = 4,5 - 5$; drénviszonyok, levegőzőttesség

Származás

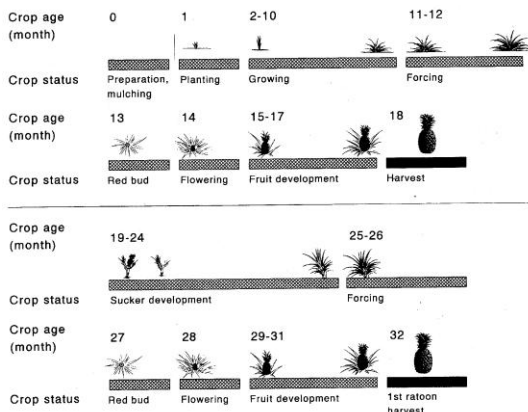
- **Rendszertan:** Bromeliaceae,
- **Körzet:** Dél -Amerika (É-Brazília, Kolumbia, Venezuela)
- **Fajták:** 5 nagy fajtacsoport: Cavenne, Queen, Spanish, Abacaxi, Maipure
- normál, szuper édes, bébi típusok

Morfológia

- 0.5-1.5 m magas élő lágyszárú növény
- **Gyökér:** igen sekélyen elhelyezkedő, járulékos
- **Szár:** rövid (1-10 mm) internódiumok; levélhórnálji rügyekből sarjak; „folytatódik” a virágzati tengelyben
- **Levél:** 80-100 cm hosszú, spirális rozettában
- **Virágzat:** torzsaszerű füzér, 100-200 virág/ virágzat, önsteril hímnős virágok,
- **Termés:** bogyós terméságazat (cönokarpium), partenokarp, 1-3(-6) kg tömegű

Termesztés

- **Szaporítás:** sarjakkal v. levélüstökkel
- **Telepítés:** bármikor, tőszám \leftrightarrow gyümölcsméret, (15)-25-60-(75) ezer/ha;
- **Ápolás:** gyomlálás, virágzásindukció ethephonnal, termés takarása
- **Betakarítás:** ültetéstől érésig 1.5 év, virágzástól érésig 6-7 hó;
- kézzel gazdasági érettségben; átlag 24 t/ha, de 40-45 is
- a szüret után a növény többször megújul; 3 ciklus
- **Post-harvest:** vakszolás; tárolás $8-12^{\circ}\text{C}$ -on

Datolyapálma (*Phoenix dactylifera*)

Jelentőség, felhasználás

- száraz szubtrópusok fontos élelmisznövénye
- zömében É-i 15. és 30. szélességek között, Kanári szgk. - India
- frissen v. aszalva; magjából olaj; építőanyag
- 75% szénhidrát

Származás

- **Rendszertan:** Arecaceae
- **Körzet:** ? É-Afrika, Közel-Kelet v. India
- **Fajták:** termés színe alapján csoportosítják

Morfológia

- kétlaki fa
- **Gyökér:** 6 m-ig is lehatol
- **Szár:** 20-30 m magas, levélripacsokkal fedett
- **Levél:** levélüstökben 3-8 m-es levelek
- **Virágzat:** elágazó torzsa; hím 1000-1200, nő 100-200/virágzat; szélbeporzás
- **Termés:** egymagvú szilvanagyságú bogyótermés

Környezeti igények

- meleg, száraz, napos klímát kedveli
- **Hőmérséklet:** $T_{opt}=25-32^{\circ}\text{C}$, terméséréshez min. 18°C
- **Víz:** 120-190 mm/hó
- virágzaskor és terméséréskor csapadék káros
- **Talaj:** viszonylag igénytelen, nagyon sótűrő

Termesztés

- **Szaporítás:** tő v. gyökérsarjakkal
- **Telepítés:** év első felében; 8-10*8-10 m; nő:hím arány 30:1; köztes termesztés gyakori
- **Ápolás:** sarjak és elhalt levelek eltávolítása; kézi beporzás; öntözés
- **Betakarítás:** 4-6 éves kortól 80-100 éves korig; termésérés 5-6 hónap; exportra teljes érettségben
- év második felében, kézzel (rázással)
- átlag 7 t/ha de 20 t/ha is
- **Post-harvest:** exportnál utóérlelés; akár 1 évig is eltartható

Kókuszdió (*Cocos nucifera*)

Jelentőség, felhasználás

- olaj- és gyümölcsnövény; alapélelmiszer - zsír- és fehérjeforrás
- a két térítő közötti térségekben termesztik
- olaj; kókuszreszelék, kókusztej, kókuszrost, építőanyag
- zsíros olaj (60-70%) és fehérjeforrás

Származás

- **Rendszertan:** Arecaceae
- **Körzet:** DK-Ázsia - Melanézia

Morfológia

- egylaki egyivarú fa
- **Szár:** 20-30 m-es (törpéknél 6-8 m) fatörzs, 50 cm-es átmérő,
- **Levél:** 20-40 db 3-6 m hosszú szárnyalt levél
- **Virágzat:** füzér; 12-15 virágzat/év; 50 nővirág + sok ezer hímvirág a virágzatban
- **Termés:** 20-30 cm-es csonthéjas termés (1-2.5 kg) 12 hónapos termésfejlődés

Környezeti igények

- **Hőmérséklet:** $T_{opt} = 27\text{ °C}$; kis napi hőingás (6-7)
- **Víz:** 1300 – 2300 mm az opt., egyenletes eloszlás
- **Talaj:** mélyrétegű talajok, jó pH és sótűrés

Termesztés

- **Szaporítás:** érett diókkal
- 4-9 hónap vetőágyban majd 1 év nevelőágyban
- **Telepítés:** bármikor; 150-250 növény/ha
- **Betakarítás:** 6-10. évtől 80 éves korig;
- folyamatosan érik; érés 1 év; olajnak teljes érettségben, exportra nem teljes érettségben
- átlag 5 t/ha de 10-12 is lehet